

Om natuur die als zeer bijzonder beschouwd wordt te behouden, heeft de Europese Unie het initiatief genomen voor Natura 2000. Voor 23 Limburgse gebieden worden in het kader hiervan momenteel beheerplannen opgesteld, waaronder 15 onder supervisie van de Provincie Limburg. Een van die vijftien is het Swalmdal ten noorden van Roermond.

Het domein van de bever

Door Paul Seelen

Woest kronkelt De Swalm bij ruïne de Ouborg bij Swalmen in de richting van de Maas. We struinen door het dichte struikgewas op de zuidelijke oever, als we plots enkele grote gaten in die oever ontdekken. “Een hol van een beverfamilie”, weet ecooloog/beverdeskundige Gijs Kurstjens zeker. Of het hol nog bewoond is? Het zou zo maar kunnen, want in de directe omgeving zijn veel bomen afgeknaagd. Ook vertonen de oevers ‘glijbanen’. Of de bevers in hun hol zitten? Ook dat is mogelijk, maar dan ergens droog onder de grond. “En”, zegt Gijs, “ze komen er dan pas vanavond weer uit”.

In 1999 werd de bever voor het eerst sinds meer dan tweehonderd jaar weer gesignaleerd in het Swalmdal. Sindsdien heeft de soort zich uitgebreid. Op dit moment ‘wonen’ er zeker acht tot twaalf exemplaren uit twee, misschien zelfs drie families. Het Swalmdal staat bekend om zijn beverrijkdom. Bevers krijgen van de beheerders alle ruimte.

De meer dan een meter grote bever is niet de enige bijzondere soort in het stroomgebied van de Swalm, de Midden-Limburgse beek die in Duitsland ontspringt. Daar is verder nog de gaffellibel in de beboste middenloop, in 2006 herontdekt. En een verwante soort: de beekrombout, ook al terug van weggeweest. Dat deze soorten weer aangetroffen zijn, is een goed teken. Het geeft aan dat de waterkwaliteit een stuk beter geworden is. Het Swalmdal telt tenslotte een populatie van de zeldzame zeggekorfslak, een van de weinige vindplaatsen in Limburg.

De Swalm valt op door zijn - bijna prehistorische - stroompatroon. Waar de meeste beken en rivieren ergens halverwege de vorige eeuw op z'n minst voor een deels gekanaliseerd zijn, meandert de Swalm nog steeds vrolijk door het landschap. Op diverse plaatsen langs de beek treedt kwel op en ontspringen bronnen. Hier zijn soortenrijke elzenbroekbossen ontstaan. Het Swalmdal bestaat verder uit moeras, vochtige en droge graslanden, bosjes en struwelen. Verder behoort een stroomdalgrasland nabij de monding tot het gebied.

Dit stroomdalgrasland was zeer soortenrijk. Van nature komen er wel honderd verschillende planten voor, waaronder kruisdistel, grote tijm, moeslook, grote pimpernel en voorjaarsganzerik. De laatste jaren is daar echter danig de klad in gekomen. Doordat het gebied in het verleden onder verschillende eigenaren viel, was het begrazingsbeheer onvoldoende. “Het grootste deel van het grasland werd bemest en intensief agrarisch gebruikt”, weet Kurstjens. “Het is daardoor verruigd en dichtgegroeid, waardoor veel zeldzame soorten verdwenen zijn”.

Gijs Kurstjens inspecteert (overduidelijke) beversporen (foto: Lé Giesen)

Na 1990 werden een aantal gronden overgedragen aan Staatsbosbeheer. Het mestgebruik werd gestopt, het herstel kon beginnen. Om het nog een volgende kwaliteitsimpuls te geven, wil men het gebied nu gaan verbinden met de ten noorden ervan liggende Rijkse Bemden en laten begrazen. Er gaat nog meer gebeuren. In 1957 is de Maas ter hoogte van de Donderberg rechtgetrokken. De monding van de Swalm is toen verlegd. Kaarsrecht werd de Swalm toen door de deels gedempte oude Maasloop naar de rivier geleid. In 2006 heeft Waterschap Peel en Maasvallei de monding weer naar de oorspronkelijke plaats verlegd. In de nabije toekomst wordt de oude Maasloop weer opengemaakt. In 2008 heeft het waterschap het laatste gedeelte van de Swalm heringericht en een

grote stuw verwijderd, waardoor vissen en andere waterbewoners weer alle vrijheid hebben. De Swalm is nu in de volle lengte in oude glorie hersteld.

Door al deze ingrepen wordt het gebied nóg mooier. En dat terwijl het Swalmdal volgens Kurstjens toch al het mooiste beekdal van Limburg is. Het wordt dan weliswaar sinds kort doorsneden door de autosnelweg A73, maar die ingreep heeft daar landschappelijk verantwoord plaatsgevonden omdat dieren goed onder de weg door kunnen bewegen zowel over land als via het water. “Als je tenminste even je ogen dicht houdt”, glimlacht Kurstjens. De ecooloog verontschuldigt zich, springt op zijn vouwfiets en rijdt richting de Donderberg. Om te gaan onderzoeken of zijn veronderstelling klopt, dat zich inmiddels een derde beverfamilie in het Swalmdal gevestigd heeft.

Bent u benieuwd naar de toekomst van de natuur in het Swalmdal? Kom dan naar de informatieavond over de Natura 2000 beheerplannen op 15 april in Zalencentrum De Velderie, Prins Bernhardstraat 1 in Roermond. Aanvang 19.30 uur. Kijk voor meer informatie op www.natura2000beheerplannen.nl.